

2.2. Esimesest energiapaketist puhta energiapaketini

1990. aastate lõpus hakkas Euroopa Liit suuremat tähelepanu pöörama energiapoliitikale ning seadis järgmised arengueesmärgid:

- vaba konkurents;
- läbipaistvus;
- juurdepääs energiataristule;
- varustuskindlus.

Tol ajal oli Euroopa Liidu elektri- ja gaasiturud killustunud ning monopoolne. Hinnad olid kõrged ja investeeringuid nappis. Liikmesriigid otsustasid avada elektri- ja gaasiturud, kaotada konkurentsibarjäärid ning panna alus ühtsele energiaturule. Võeti vastu esimene energia siseturu õigusaktide kogum, I energiapakett. Direktiiviga 96/62/EÜ kehtestati esimest korda Euroopa Liidu elektri siseturu ühiseeskirjad.

Oli selge, et elektri siseturu rajamine pidi toimuma järk-järgult, et tööstus võiks uute oludega kohaneda. Kuna esimene energiapakett ei täitnud ootusi, algas arutelu teise energiapaketi vastuvõtmiseks. Uued reeglid võeti vastu 2003. aastal. Direktiiviga 2003/54/EÜ kehtestati rangemad nõuded elektri tarnimisele ja elektrivõrkude eristamisele, nähti ette siseriiklike energiaregulaatorite kohustuslik asutamine ning anti kolmandatele osapooltele võrdväärne juurdepääs põhi- ja jaotusvõrkudele. Tarbijatele tuli luua võimalus vabalt valida elektritarnijat.

Määrusega 1228/2003 kehtestati eeskirjad, mis puudutasid juurdepääsu võrkudele piiriülese kaubanduse puhul, ning tarifitseerimise ja võimsuse jaotamise põhimõtted. Ka teine energiapakett ei täitnud loodetud eesmärki: regulatsioonide puudulikkuse tõttu ei olnud võimalik saavutada täielikult avatud elektriturgu. Nii võeti 2009. aastal vastu III energiapakett, mis jõustus 2011. aasta märtsis. Direktiivis 2009/72/EÜ kehtestati elektrienergia tootmise, edastamise, jaotamise ja tarnimise ühiseeskirjad koos tarbijakaitse sätetega.

Kolmandasse energiapaketti kuulusid määrused 714/2009 ja 713/2009. Esimene käsitles võrkudele juurdepääsu piiriüleses elektrikaubanduses, mis nägi ette ka erinevates valdkondades detailsete võrgueeskirjade loomise. Määrus 713/2009 arendas edasi institutsionaalset raamistikku ja selle määruse alusel moodustati energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööamet ACER – Agency for the Cooperation of Energy Regulators.

Euroopa Komisjon tutvustas 2016. a novembri lõpus puhta energia paketti (CEP – Clean Energy Package), mis suures osas asendas ja täpsustas eeltoodud seadusandlust ning mille eesmärk oli seada esikohale energiatõhusus, saavutada juhtpositsioon taastuvenergia alal ja tagada tarbijatele energia eest õiglane hind. Pakett koosneb kaheksast seadusandlikust ettepanekust, mis hõlmavad juhtimist (energialiidu juhtimise määrus (EL 2018/1999)), elektrituru korraldust (elektrituru direktiiv (EL 2019/944), elektri siseturu määrus (EL 2019/943) ja ohuvalmiduse määrust (EL 2019/941), energiatõhusust (energiatõhususe direktiiv EL 2018/2002), hoonete energiatõhususe direktiivi (EL 2018/844)), taastuvenergiat (taastuvenergia direktiiv (EL 2018/2001) ning eeskirju ELi Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööameti jaoks (määrus EL 2019/942). Paketi viimane element – energialiidu juhtimist käsitlev määrus – võeti lõplikult vastu 4. detsembril 2019.

Määruse kohaselt peavad ELi liikmesriigid koostama kümneaastased lõimitud riiklikud energia- ja kliimakavad ajavahemikuks 2021–2030, esitama iga kahe aasta tagant eduaruande ning töötama Pariisi kokkuleppe eesmärkide saavutamiseks välja järjepidevad pikaajalised riiklikud strateegiad.

Elektrituru korralduse jaoks on kõige olulisemad elemendid puhta energia paketist elektrituru direktiiv (EL 2019/944), elektri siseturu määrus (EL 2019/943) ja eeskiri ELi Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööameti jaoks (EL 2019/942).

Viies energiapakett „Euroopa roheline kokkuleppe elluviimine“ avaldati 14. juulil 2021 ja käsiraamatu kirjutamise ajal selle täpsemat sisu alles arutatakse. Selle eesmärk on viia energiaeesmärgid kooskõlla Euroopa uue kliimaeesmärgiga saada 2050. aastaks CO2-neutraalseks. Selles keskendutakse peamiselt taastuvatele energiaallikatele, energiatõhususele, energia maksustamisele, lennu- ja meretranspordile ning hoonetele.